

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

“Μύρτις είμι...”

**ΤΟΣΟ ΜΑΚΡΙΑ
ΤΟΣΟ ΚΟΝΤΑ**

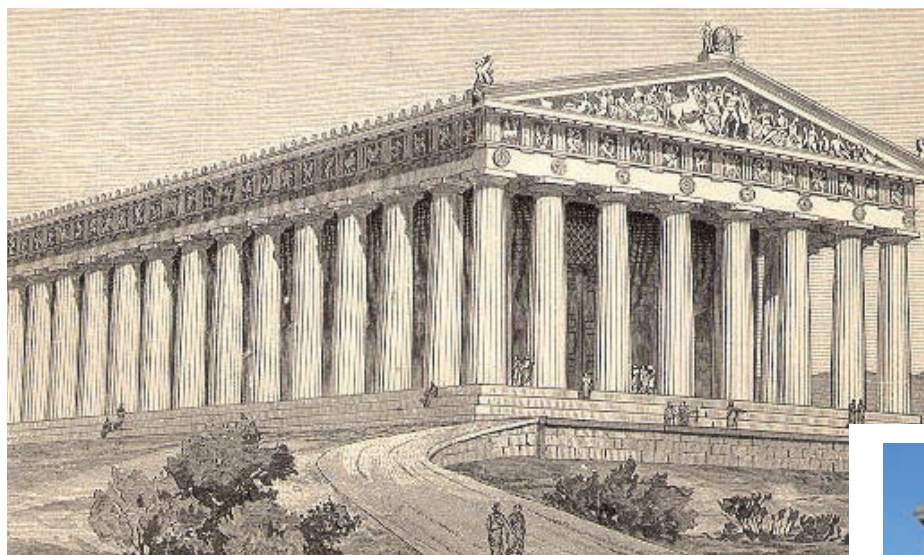

ΑΘΗΝΑ 2010

Η Αθήνα λίγο πριν από την έκρηξη του Πελοποννησιακού Πολέμου φτάνει στη μεγαλύτερη ακμή της. Την περίοδο αυτή έχουν ολοκληρωθεί στο μεγαλύτερο μέρος τους τα έργα στην Ακρόπολη. Ο Παρθενώνας ακτινοβολεί με το απέριπτο κάλλος του και γίνεται σημείο αναφοράς και έμπνευσης για όλους τους τομείς της καλλιτεχνικής δημιουργίας του αρχαίου κόσμου. Γλύπτες, ποιητές, φιλόσοφοι δημιουργούν έργα μοναδικά και ανεπανάληπτα. Το δημοκρατικό πολίτευμα αγγίζει την πληρέστερη εφαρμογή του. Η έντονη εμπορική δραστηριότητα, η διαρκώς αυξανόμενη ναυτική δύναμη της πόλης και η ηγετική της θέση στην Αθηναϊκή Συμμαχία καθιστούν την Αθήνα κυρίαρχη δύναμη της Ελλάδας.

Μπορείς να εντοπίσεις στην αναπαράσταση τα Προπύλαια;

Παρατήρησε τις σχεδιαστικές αναπαραστάσεις του Παρθενώνα και του αρχιτεκτονικού συνόλου του βράχου της Ακρόπολης. Αναλογίσου ότι όλα αυτά τα οικοδομήματα κατασκευάστηκαν 2.500 χιλιάδες χρόνια πριν. Δες τώρα μια σύγχρονη φωτογραφία του ναού. Παρά τις αλλοιώσεις που έχει υποστεί το μνημείο, διατηρεί ακόμη την αρχιτεκτονική του δομή, προκαλώντας δέος στους επισκέπτες.

Κοίταξε το νόμισμα της φωτογραφίας. Είναι παλιό ελληνικό εικοσάδραχμο. Υπολόγισε την αξία του σε ευρώ.

...Είναι τα χρόνια που στην πολιτική ζωή της Αθήνας δεσπόζει η χαρισματική προσωπικότητα του Περικλή... Είναι τα χρόνια, που η Σπάρτη, θλέποντας την αιώνια αντίπαλό της να αυξάνει ολοένα σε ισχύ και αίγλη, αρχίζει να νιώθει ανασφάλεια. Ανασυγκροτεί τις δυνάμεις της και θρίσμεται σε διαρκή επιφυλλαιή... Είναι τα χρόνια που στην Αθήνα γεννιέται ένα απλό, ανώνυμο κορίτσι ανάμεσα σε τόσα άλλα...

431 π.Χ. : Έναρξη Πελοποννησιακού Πολέμου ανάμεσα στην Αθηναϊκή και την Πελοποννησιακή Συμμαχία.

Το κορίτσι είναι μόλις 11 χρονών. Κάθε μέρα θέλει να αναχωρούν άνδρες της πόλης για να στρατευθούν. Οι γυναίκες τους αποχαιρετούν, παραμαλώνοντας την Προστάτιδα Αθηνά να χριθεί νικητής. Η μικρούλα, όπως όλα τα κορίτσια της ηλικίας της, βοηθά τη μητέρα της στις εργασίες του σπιτιού, παίζει με τις φίλες της και το σούρουπο, ατενίζοντας με δέος τον Παρθενώνα, αιούει μύθους για θεούς και ήρωες από τα κείμενα της γαριάς της. Ο πόλεμος είναι ακόμη στην αρχή του...

Πρόσεξε την παράσταση της λευκής αγκύθου στα δεξιά. Τι σχέση πιστεύεις ότι μπορεί να είχαν μεταξύ τους οι εικονιζόμενες μορφές; Γράψε την άποψή σου.

Οι ανδρικές μορφές των αγγείων εικονίζουν Αθηναίους πολεμιστές του 5^{ου} αιώνα π.Χ. Απαρίθμησε τα όπλα τους.

Καλοκαίρι του 430 π.Χ. :

Ξεσπά ο μεγάλος λοιμός στην Αθήνα, φοβερή μεταδοτική ασθένεια. Το κηικό της πόλης κλονίζεται. Στους νεκρούς των μαχών προστίθενται και τα χιλιάδες θύματα του τυφοειδούς πυρετού. Το 429 π.Χ. πεθαίνει από την αρρώστια και ο Περικλής. Υπολογίζεται ότι γύρω στο 425 π.Χ. το 1/4 περίπου του ανδρικού πληθυσμού της πόλης είχε αφανισθεί.

*Η μικρούλα είναι άρρωστη. Εδώ και μέρες γήνε-
ται στον πυρετό. Η μητέρα της δε φεύγει στιγμή
από το πλάι της. Κάθε μέρα χιλιάδες συμπολίτες
της θάβουν βιαστικά τους νεκρούς τους. Τα έθιμα
ταφής δεν τηρούνται. Ο λοιμός δεν κάνει διακρί-
σεις. Άνδρες, γυναίκες, παιδιά χάνουν τη ζωή
τους. Η φίλη της κόρης της στο απέναντι σπίτι
δεν άντεξε... «Οι θεοί μας τιμωρούν», σιμύεται η
μητέρα. Θα τα ματαφέρει άραγε η μικρή της;*

Οι στήλες που βλέπεις χρησίμευαν για να σημαίνουν τους τάφους. Λέγονται επιτύμβιες και είναι μαρμάρινες. Ποιους πιστεύεις ότι αναπαριστούσαν;

.....

Το λίθινο αγγείο που βλέπεις ήταν και αυτό επιτάφιο σήμα. Ποιο πήλινο αγγείο ταφικής χρήσης σου θυμίζει;

.....

Παρατήρησε στις στήλες με τις πολυπρόσωπες παραστάσεις τη χειραψία που κάνουν οι μορφές. Γράψε τη λέξη για την τυπική χειραψία.

.....

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ:

Ετυμολογικά η λέξη σημαίνει «μελέτη των αρχαίων». Είναι η επιστήμη που ερευνά και ερμηνεύει τα κατάλοιπα της ανθρώπινης δραστηριότητας και συμπεριφοράς, μελετά τα μνημεία αρχαίων πολιτισμών, ερευνά περιοχές και θέσεις κατοίκησης και ταφής των ανθρώπων του παρελθόντος. Μέσω της ανασκαφής, της συστηματικής μελέτης και ανάλυσης των ευρημάτων, ο αρχαιολόγος συγκεντρώνει πληροφορίες και συσχετίζει τα δεδομένα, αξιοποιώντας και τις αρχαίες γραπτές πηγές. Προσπαθεί να αναπλάσει το μακρινό παρελθόν και να βγάλει συμπεράσματα για τον τρόπο ζωής και οργάνωσης των αρχαίων κοινωνιών.

Ως αυτόνομη επιστήμη, η αρχαιολογία έχει τη δική της μεθοδολογία και εξειδικευμένες τεχνικές για τη συλλογή και την παραγωγή πληροφοριών. Διαρθρώνεται σε κατηγορίες, ανάλογα με τα είδη των πολιτισμών και τις ιστορικές περιόδους που ερευνά. Παράλληλα στηρίζεται και στη διεπιστημονικότητα, αφού συνεργάζεται με μεγάλο αριθμό άλλων επιστημών, όπως της Ιστορίας, της Συντήρησης, της Χημείας, της Αρχιτεκτονικής, των Μαθηματικών, της Βιολογίας, της Φυσικής, της Ιατρικής, της Ναυπηγικής κ.α.

Άποψη της ανασκαφής του Νεκροταφείου του Κεραμεικού στα 1870.

Ανασκαφή στον Κεραμεικό λόγω των έργων του ΜΕΤΡΟ, 1994. Διακρίνονται οι τάφοι.

Στην Αίθουσα 1 της Έκθεσης, εντόπισε τα εργαλεία του Αρχαιολόγου. Άγγιξέ τα προσεκτικά, περιεργάσου τα και κατάγραψέ τα. Θα σε βοηθήσουν πολύ οι πινακίδες.

.....

.....

Αφού τελειώσεις την έρευνά σου, σκέψου σε τι εξυπηρετεί τον Αρχαιολόγο το κάθε εργαλείο. Γράψε τις υποθέσεις σου...

.....

.....

.....

.....

.....

Η Αρχαιολογία ζητά τη βοήθεια και άλλων επιστημών για να οδηγηθεί σε σωστά συμπεράσματα.

Πήγαινε στην Αίθουσα 2. Εντόπισε το αρχαίο κρανίο και βρες ποιοι Επιστήμονες συνεργάστηκαν με τους Αρχαιολόγους μέχρι να ανακαλύψουν το μυστήριο που κρύβει αυτό το εύρημα. Κατάγραψε τις επιστήμες και τη σειρά που αυτές συνεργάστηκαν.

Στην έρευνά σου θα σε βοηθήσουν πολύ τα επιτοίχια κείμενα.

.....

.....

.....

.....

.....

Η πηλαγγόνα ήταν ένα από τα πιο αγαπημένα παιχνίδια των κοριτσιών. Στον Ελλαδικό χώρο την ονόμαζαν και με άλλα ονόματα: γυνή, κόρη, νύμφη. Τις πηλαγγόνες τις έφτιαχναν οι κοροπλάστες (=πλάθω+κόρη)

Παρατήρησε τι κρατάει στο χέρι της η μικρούλα της στήλης. Μπορείς να το αναγνωρίσεις; Σου θυμίζει κάποιο από τα παιχνίδια που έπαιζες;

.....

.....

.....

.....

.....

Η αμαξίς ήταν παιχνίδι μικρών παιδιών, κυρίως αγοριών, αλλά δεν αποκλείεται να έπαιζαν μ' αυτό και τα κορίτσια.

Κοίταξε το παραπάνω παιχνίδι. Θυμήσου τα δικά σου και γράψε μια σκέψη σου.

.....

.....

.....

.....

.....

Η μικρούλα σταμάτησε να παίζει...

Πήγε να συναντήσει τη φίλη της στα Ηλύσια Πεδία, εκεί που επιφυλάττει αιώνια άνοιξη, εκεί που δεν θρέχει ποτέ και ο ήλιος λάμπει πάντα, εκεί που τα λιβάδια είναι ολόκληρα και οι πηγές της Αθήνης αναβλύζουν νέκταρ... Εκεί θα συνεχίσουν το παιχνίδι τους, στο δάσος της Περσεφόνης, κάτω από τη σκιά της Λεύκας, της ιτιάς και της μυρτιάς...

«Εκεί οι μέρες των θνητών ανάλαφρες διαβαίνουν, δεν έχει χειμώνα εκεί, μήτε βροχή και χιόνια, μόνον τον Ζέφυρο, τον αέρα τον γλυκό, ανεβάζει παντοτινά ο Ωκεανός και τους εκεί θνητούς δροσίζει».

Ομήρου Οδύσσεια, ραψ.δ, στίχ. 563-567.

Βάση μαρμάρινου επιτύμβιου αγγείου

Ανάμεσα στις δύο μορφές παρεμβάλλεται ένα δέντρο.

Ο άνδρας παρουσιάζεται τη στιγμή που κόβει ένα μήλο, ίσως για να το προσφέρει στη γυναικεία μορφή που βρίσκεται στα δεξιά του.

Το θέμα της παράστασης του επιτύμβιου είναι μοναδικό και έχει αλληγορικό χαρακτήρα. Προφανώς συμβολίζει την μεταθανάτια ζωή στα Ηλύσια Πεδία, όπου σύμφωνα με την αρχαία παράδοση οι μακάριοι νεκροί γεύονταν τους χρυσούς καρπούς.

ΕΙΚΟΣΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΑΙΩΝΕΣ ΜΕΤΑ...

1994: Κατά τη διάρκεια της κατασκευής του σταθμού «Κεραμεικός» του ΜΕΤΡΟ, έρχεται στο φως ομαδικός τάφος 150 ατόμων. Η χρονολόγησή του μέσω των λίγων κτερισμάτων, οδηγούν τους αρχαιολόγους στο συμπέρασμα ότι οι νεκροί ήταν θύματα του λοιμού. Το κρανίο που είδες στην Έκθεση προέρχεται από αυτόν τον τάφο και ανήκει σε εντεκάχρονο κορίτσι.

1997: Ο κ. Μανώλης Ι. Παπαγρηγοράκης, Επίκουρος Καθηγητής Οδοντιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών παραλαμβάνει από τους αρχαιολόγους το κρανίο για να το μελετήσει.

2007-2009: Ειδικοί Επιστήμονες αναπλάθουν το πρόσωπο του ανώνυμου κοριτσιού, που γίνεται πια επώνυμη με το όνομα «Μύρτις» (μυρτιά, Μυρτώ).

2010: Η μικρούλα μας συστήνεται: «Μύρτις είμι...». Παίρνει τη θέση της ανάμεσα στα κορίτσια και τ' αγόρια του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, την Αριστίληνη, τη Μνησαγόρα, τη Μυρρίνη, το Δίκαιο ή το Νικοχάρη, που απεικονίζονται στις επιτάφιας στήλες του Μουσείου. Η Μύρτις βρίσκεται στον φυσικό της χώρο. Μέσα από το πρόσωπό της, μνημεία και μνήματα του 5^{ου} αι. π.Χ., ζωντανεύουν και συνομιλούν μαζί μας. Μας υπενθυμίζουν την κοινή μοίρα του ανθρώπου, το θάνατο, αλλά ταυτόχρονα μας αποδεικνύουν τη μεγάλη τους νίκη: την ήττα του θανάτου μέσω της μνήμης.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών στο πλαίσιο της Εκστρατείας του με τίτλο «Μπορούμε! Τέλος στη Φτώχεια» συστήνει τη Μύρτιδα στις χώρες-μέλη του, ανακηρύσσοντάς την «Φίλο της Χιλιετίας» και «πρόσωπο» του 2011.

Το κορίτσι της Αθήνας του 5^{ου} αιώνα π.Χ. έρχεται 2.500 χιλιάδες χρόνια μετά να στείλει το μήνυμά της στους πολίτες του σήμερα και του αύριο. Το μήνυμά της είναι πανανθρώπινο και οικουμενικό. Και επίκαιρο. Όσο ποτέ άλλοτε...

«Το όνομά μου είναι Μύρτις, ωστόσο δεν πρόκειται για το αληθινό μου όνομα! Μου το έδωσαν οι αρχαιολόγοι που ανακάλυψαν το 1994-1995 τα οστά μου μαζί με άλλους 150 σκελετούς σε έναν ομαδικό τάφο στην Αθήνα, συγκεκριμένα στην περιοχή του Κεραμεικού.

Μπορεί να μοιάζω με κορίτσι του 21^{ου} αιώνα, αλλά σας διαβεβαιώνω ότι είμαι ένα εντεκάχρονο παιδί που έζησε και πέθανε στην Αθήνα τον 5^ο αιώνα π.Χ.

Πώς, λοιπόν, μπορεί ένα παιδί από την αρχαία Αθήνα να γίνει «Φίλος της Χιλιετίας» των Ηνωμένων Εθνών; Οι επιστήμονες είναι σίγουροι ότι ήμουν ένα από τα θύματα του λοιμού, που έπληξε την Αθήνα στη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου, το 430-426 π.Χ. Γνωρίζουν, επίσης, ότι αιτία του θανάτου μου ήταν ο τυφοειδής πυρετός: η αρρώστια που σκότωσε τον Αθηναίο πολιτικό, Περικλή, και περίπου το ένα τρίτο όλων των κατοίκων της πόλης εκείνη την εποχή. Λένε, επίσης, πως η επιδημία συνέβαλε στην τελική ήττα της Αθήνας από την Σπάρτη κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο.

Το κρανίο μου βρέθηκε σε ασυνήθιστα καλή κατάσταση και αυτό ενέπνευσε τον Καθηγητή Ορθοδοντικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Μανώλη Ι. Παπαγρηγοράκη, να ξεκινήσει, σε συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες, την ανάπλαση του προσώπου μου. Να 'μαι, λοιπόν! Μπορείτε να δείτε το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους στη φωτογραφία μου: είμαι σχεδόν όπως την ημέρα που πέθανα.

Ο καθηγητής Μανώλης Ι. Παπαγρηγοράκης πίστευε ότι η «αναβίωσή» μου δεν θα έπρεπε να είναι μόνο μια ευκαιρία για να δει ο κόσμος το πρόσωπο ενός κοριτσιού που έπαιζε στους πρόποδες της Ακρόπολης όταν οι Αθηναίοι δημιουργούσαν τον Παρθενώνα, αλλά ήθελε επίσης η «επιστροφή» μου να στείλει ένα ηχηρό μήνυμα στον κόσμο και στους ηγέτες του.

Ο θάνατός μου ήταν αναπόφευκτος. Τον 5^ο αιώνα π.Χ. δεν είχαμε ούτε τη γνώση, ούτε τα μέσα για την καταπολέμηση θανατηφόρων ασθενειών. Όμως εσείς, οι άνθρωποι του 21^{ου} αιώνα, δεν έχετε καμία δικαιολογία. Διαθέτετε όλα τα απαραίτητα μέσα και πόρους για να σώσετε τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων, εκατομμυρίων παιδιών που όπως εγώ πεθαίνουν από αρρώστιες, οι οποίες μπορούν να προληφθούν και να θεραπευτούν.

2.500 χρόνια μετά το θάνατό μου, ελπίζω ότι το μήνυμά μου θα επηρεάσει και θα εμπνεύσει περισσότερους ανθρώπους να εργαστούν και να κάνουν πραγματικότητα τους «Στόχους της Χιλιετίας της Ανάπτυξης». Ακούστε με! Ξέρω τι λέω. Μην ξεχνάτε ότι είμαι πολύ μεγαλύτερη και ως εκ τούτου πιο σοφή από εσάς.»

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας εκτιμά ότι τα κρούσματα του τυφοειδούς πυρετού παγκοσμίως κυμαίνονται μεταξύ 16 και 33 εκατομμυρίων ετησίως, με 500.000 έως 700.000 θανάτους. Σχεδόν εννέα εκατομμύρια παιδιά κάτω των πέντε ετών πεθαίνουν κάθε χρόνο από ασθένειες που μπορεί να προληφθούν και να θεραπευτούν.

ΜΥΡΤΗ

Το πρόσωπό σου μου αρέσει...
Παλιός εποχής τα μαλλιά σου...
Ξεχασμένη στην ακλή, στο παρελθόν σου
Έσκυψες να κοιταχτείς μες στο νερό...
Τι είδες νάρκισσε;
Δεν ερωτεύτηκες τον εαυτό σου
Ήσουν αχλωμή και τόσο κουρασμένη...
Ήσουν απαρνημένη
Στη λεωφόρο των Τάφων του Κεραμεικού
Είδες την Ηγησώ σ' ένα ωραίο αντίγραφο
Και το Δεξίλιεω, πλούσιο, χαντακωμένο ιππέα...
Ένας θαυμάσιος ταύρος έριχνε τη σκιά του
Κι εσύ περπάτησες προς τον Ηριδανό
Που πήγαζε από το Λυκαβηττό...
Του παρελθόντος η ομίχλη σε πήρε
Σε τύλιξε στα πέπλα της...
Κι ο ήλιος καρφωμένος, ανελέητος
Το ίδιο για νεκρούς και ζωντανούς
Το πρόσωπό σου μου αρέσει
Χαμένη πια στις σκόνες του γαλαξία
Μην! Μην τις τινάζεις από πάνω σου
Θα υπάρξει και για σένα
Μια στήλη στον Κεραμεικό...

Λητώ Σεϊζάνη, Θεσσαλονίκη 1983

Η στήλη που βλέπεις θεωρείται από τις ωραιότερες αττικές επιτύμβιες στήλες. Χρονολογείται στα 410-400 π.Χ.. Το όνομα της νεκρής κοπέλλας, που παριστάνεται καθιστή, είναι χαραγμένο στο επάνω τμήμα της στήλης: ΗΓΗΣΩ ΠΡΟΞΕΝΟΥ. Είναι η Ηγησώ, που αναφέρεται και στο ποίημα, κόρη του Προξένου.

Οργάνωσε με τους συμμαθητές και τους φίλους σου μια επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο του Κεραμεικού. Περπάτησε ανάμεσα στις μαρμάρινες στήλες και άκουσε το κελάρυσμα του Ηριδανού. Κοιτάζοντας τις γαλήνιες μορφές των μνημείων, θα αισθανθείς πως όλοι τους συνεχίζουν να ζουν μαζί μας. Ίσως νιώσεις ότι περπατά δίπλα σου και η Μύρτις...

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πατησίων 44, 106 82 Αθήνα
Τηλ.: 210 8217724, 210 8217717
Fax: 210 8213573
Email: eam@culture.gr

www.namuseum.gr

Μελέτη φυλλαδίου: Ν. Ξυδέα
Σχεδιασμός εντύπου-εξωφύλλου: Ν. Ξυδέα
Επιμέλεια φυλλαδίου: Ν. Ξυδέα, Αθ. Χριστοπούλου
Εκτύπωση: ΚΕΘΕΑ Σχήμα & Χρώμα

Πηγές φωτογραφικού υλικού:

Φωτογραφικό Αρχείο Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου
ΑΘΗΝΑ, "Η πόλη της Δημοκρατίας", εκδ. Στρατική, εικ. Severino Baraldi
(σχεδιαστική αναπαράσταση βράχου της Ακρόπολης)
"ΗΡΩΔΑΝΟΣ, Το ποτάμι της αρχαίας πόλης", ΥΠ.ΠΟ., εκδ. Τ.Α.Π, Αθήνα 2000
(σχεδιαστική αναπαράσταση Κεραμεικού)
"Η πόλη κάτω από την πόλη", Κατάλογος Περιοδικής Έκθεσης
ΥΠ.ΠΟ.-Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, εκδ. ΚΑΠΟΝ, Αθήνα 2000
Μαν. Ι. Παπαγρηγοράκης (φωτ. Μύρτιδος) www.myrtis.gr
www.wikipedia.org

© EAM 2010

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πραγματοποιείται με την υποστήριξη:

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΤΑΜΕΙΟ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΠΟΡΩΝ

ΘΩΜΑΣ ΚΟΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ Αγγελιογράφος